

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 25/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta sekä laiksi kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain 9 §:n kumoamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä lokakuuta 2010 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta sekä laiksi kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain 9 §:n kumoamisesta (HE 160/2010 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti sivistysvaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (SiVL 15/2010 vp, StVL

12/2010 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Auli Valli-Lintu, valtiovarainministeriö
- taloussuunnittelupäällikkö Matti Väisänen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- apulaisosastopäällikkö Olli Kerola, sosiaali- ja terveysministeriö
- kehittämisspäälikkö Jouko Heikkilä, Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia siten, että kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia korotetaan 34,11 prosentiksi valtionosuustehtävien laajuuden ja laadun muutoksen perusteella.

Valtion ja kuntien yhteisten tietojärjestelmien kehittämiskustannuksien rahoitusta ehdotetaan jatkettavaksi siten, että vuosina 2011—2014 kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta vähennetään vuosittain 1,88 euroa asukasta kohden. Lisäksi vuonna 2011 valtionosuudesta vähennettäisiin 0,23 euroa asukasta kohden Julki-

sen hallinnon IT-palvelukeskuksen perustamisen ja toiminnan rahoittamiseksi.

Veroperustemuutoksista johtuvat kunnallisveromenetykset ehdotetaan korvattaviksi lisäämällä kunnan peruspalvelujen valtionosuutta 24,23 euroa asukasta kohden.

Aluehallintovirastoille ehdotetaan lisättäväksi oikeus sakon uhalla määrätä valtionosuuden tai kotikuntakorvauksen saajan noudattamaan velvoitteitaan, jos kunta, kuntayhtymä tai kotikuntakorvaukseen oikeutettu opetuksen järjestäjä jättää noudattamatta valtionosuustehtäviä jär-

jestäessään laissa tai lain nojalla säädetyn tai määrätyn velvoitteen.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että erityisen vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevia kuntia koskeva määräaikainen arviointimenettely vakinaistetaan. Arviointimenettelystä säädettäisiin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa ja samalla kumottaisiin menet-

telyä koskeva säännös kunta- ja palvelurakennemuutostuksesta annetussa laissa.

Esitys liittyy vuoden 2011 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivästä tammikuuta 2011.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009) ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti korotetaan 34,11 prosentiksi. Korotus perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon uusiin ja laajeneviin kuntien tehtäviin. Lisäksi korotukseen vaikuttaa aikaisempaa suurempi — 50 prosentin laskennallinen valtionosuus — laajentuvissa ja uusissa kuntien tehtävissä. Lakiehdotuksen yksityiskohtaisten taloudellisten vaikutusten osalta valiokunta viittaa hallituksen esityksessä lausuttuun.

Valiokunta toteaa, että laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä laskentaperusteet eivät sido valtionosuuksien käyttöä eikä valtionosuusjärjestelmää ole tarkoitettu toiminnallisesti ohjaavaksi. Kuntien velvollisuutena on huolehtia asianmukaisesti kaikista lakisääteisistä tehtävistään kaikella käytettävissään olevalla rahoituksella. Kuluvan vuoden alusta voimaan tulleen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain keskeisiin uudistuksiin kuuluu valtionosuuksien kokoamien Paras-puitelain (169/2007) periaatteiden mukaisesti laajalti valtiovarainministeriön hallinnonalalle.

Valiokunta viittaa lisäksi vuonna 2009 säädettyyn valtionosuusjärjestelmän muuttamiseen liittyvään mietintöönsä, jossa edellytetään hallituksen huolehtivan siitä, että

1) kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamista jatketaan saattamalla valtionosuuksien määräytymisperusteet ajan tasalle vastaamaan kuntien erilaisia olosuhteita ja palvelutarpeita sekä

2) samalla kustannusneutraliteettiperiaatteesta poiketen lisätään selkeästi valtionosuuksia kuntien lakisääteisten tehtävien turvaamiseksi (HaVM 19/2009 vp — HE 174/2009 vp).

Keväällä 2007 voimaan tulleen Paras-puitelain 9 §:ssä säädetään erityisen vaikeassa asemassa olevien kuntien arviointimenettelystä. Lain mukaan kunnan ja valtion tulee yhdessä selvittää kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lainsäädännön edellyttämät palvelut sekä ryhtyä toimiin palveluiden edellytysten turvaamiseksi, jos rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat kunnan talouden tunnusluvut ovat olennaisesti ja toistuvasti koko maan vastaavia tunnuslukuja heikommalla ja ne ovat kahtena vuotena peräkkäin alittaneet valtioneuvoston asetuksella säädettyt raja-arvot. Lain voimaantulon jälkeen arviointi on tehty yhteensä 23 kunnassa. Raja-arvot alittaneiden kuntien määrä on vähentynyt selvästi vuoden 2007 jälkeen kuntatalouden vahvistumisen myötä. Hallituksen esityksen mukaan voi arviointimenettelyyn tulevien kuntien määrä kuitenkin kasvaa nopeasti. Tämä koskee erityisesti niitä kuntia, joiden taseen alijäämä on korkea.

Valiokunta pitää tärkeänä hallituksen esityksessä ehdotetun erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevia kuntia koskevan nykyisen määräaikaisen arviointimenettelyn vakinaistamista. Menettelyssä arviointiryhmä, johon kuuluvat kunnan ja valtiovarainministeriön nimeämät jäsenet sekä riippumaton puheenjohtaja, tekee kunnanvaltuuston hyväksyttäväksi ehdotuksen kunnan asukkaiden palvelujen turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Valiokunta kat-

soo, että arviointimenettelystä tulee kehittää kunnan lakisääteisten tehtävien turvaamisen edellyttämän talouden tasapainottamissuunnitelman lisäksi kunnan talouden sietokykyä arvioiva niin sanottu kunnan talouden "stressitesti".

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina ja uuden 3. lakiehdotuksen hyväksymistä tästä mietinnöstä ilmenevin muutosehdotuksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

Ensimmäisen lakiehdotuksen 63 b §:n nojalla aluehallintovirasto voi asettaa uhkasakon, jos kunta, kuntayhtymä tai opetuksen järjestäjä on valtionosuustehtäviä järjestäessään jättänyt noudattamatta laissa tai lain nojalla säädetyn tai määrätyn velvoitteen. Valiokunta pitää perusteltuna uhkasakkotoimivaltaa koskevan sääntelyn selkeyttämistä.

Sivistysvaliokunta huomauttaa lausunnossaan, että kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettu laki koskee vain osaa koulutuksesta. Sen piiriin kuuluu pääosa perusopetuksesta,

mutta muun muassa joustavaan perusopetukseen ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden lisärahoitukseen sovelletaan opetus- ja kulttuuritoimenrahoituksesta annettua lakia (1705/2009). Sellaisten tilanteiden välttämiseksi, että aluehallintovirasto voi asettaa uhkasakon vain osaan koulutusta, sivistysvaliokunta ehdottaa lausunnossaan, että myös opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 64 §:n 1 momenttiin lisätään viittaus kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 63 b §:ään.

Hallintovaliokunta ehdottaa sivistysvaliokunnan lausunnon johdosta hallituksen esitykseen sisältyvän opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 64 §:n 1 momentin muuttamista.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että hyväksytään uusi 3. lakiehdotus (Valiokunnan uusi lakiehdotus):

Valiokunnan uusi lakiehdotus

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 64 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 64 §:n 1 momentti seuraavasti:

64 §

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain eräiden säännösten soveltaminen

Tässä laissa tarkoitettuun rahoitukseen sovelletaan lisäksi seuraavia kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain säännöksiä:

1) 55 §:n 2 momentin säännöstä uusista ja laajentuvista valtionosuustehtävistä;

2) 61 §:n 2 momentin säännöstä kunnan asukasmäärän määrittämisestä;

3) 62 §:n 3 momentin säännöstä valtionosuuden myöntämisestä kuntajakoa muutettaessa;

4) 63 §:n säännöstä valtionosuuksien määräytymisestä kunnan alueen jakamistapauksissa;

5) 63 b §:n säännöstä aluehallintoviraston toimivallasta uhkasakon asettamiseen.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Helsingissä 30 päivänä marraskuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Antti Rantakangas /kesk
vpj. Tapani Mäkinen /kok
jäs. Marko Asell /sd
Thomas Blomqvist /r
Maarit Feldt-Ranta /sd
Rakel Hiltunen /sd
Oiva Kaltiokumpu /kesk

Elsi Katainen /kesk
Outi Mäkelä /kok
Petri Pihlajaniemi /kok (osittain)
Raimo Piirainen /sd
Lenita Toivakka /kok
Unto Valpas /vas
vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto.